

Asia Esittävä taiteilija

Hakija A

Annettu 23.9.1987

Tiivistelmä *Tekijänoikeuslain 45 §:n mukainen, esittäväälle taiteilijalle kuuluva yksinomainen oikeus määrätä esityksensä laitteelle ottamisesta oli taiteilijalla myös työsuhteessa. Tämän oikeutensa taiteilija voi sopimuksin siirtää tai luopua siitä kokonaan. Mikäli A:n kaupunginteatterin palveluksessa olevien muusikoiden ja teatterin välisestä sopimuksesta ei muuta johtunut tai muusikoiden muutoin voitu katsoa suostuneen taltiointiin, oli A:n kaupunginteatteri videoidessaan musiikinäytelmäesityksen rikkonut esittäväälle taiteilijalle tekijänoikeuslain 45 §:n nojalla kuuluvaa yksinoikeutta taltiointiin. Muusikoilla oli siten tekijänoikeuslain 57 ja 60 §:ien nojalla oikeus kohtuulliseen hyvitykseen ja korvaukseen videoinnista.*

SELOSTUS ASIASTA

A:n kaupunginteatteri on 3.2.1987 päivätyllä kirjeellään pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa musiikinäytelmien videointiin liittyvistä kysymyksistä.

Lausuntopyynnöstä ilmenee, että A:n kaupunginteatterin toimesta on videoitu viisi musiikinäytelmää. Videoita on käytetty lähinnä lämmitysharjoituksiin. Orkestereissa on esiintynyt tilapäisiä muusikoita, jotka on palkattu määräaikaiseen työsuhteeseen produktiokohtaisesti. Työsuhde on kestänyt esitysten loppumiseen asti. Videointi on tapahtunut näytelmien esityksissä.

Näytelmissä soittaneet muusikot ovat olleet Suomen Muusikkojen Liitto ry:n jäseniä. Muusikoiden edustajana liitto on katsonut, että A:n kaupunginteatteri on videoinnilla rikkonut tekijänoikeuslain 45 §:n säännöstä. Muusikoiden puolesta liitto on tästä syystä vaatinut, että A:n kaupunginteatteri suorittaa vahingonkorvauksena 1.000 markkaa jokaiselle muusikolle jokaisesta videoinnista eli yhteensä 56.000 markkaa.

Edelleen lausuntopyynnössä todetaan, että vakiintuneen käytännön mukaan suurissa teattereissa taltioidaan kaikkien näytelmien esitykset. Taltiointi kuuluu teattereiden normaaliin toimintaan. Lausuntopyynnössä

viitataan tältä osin yksityisiä ammattiteattereita koskevan teatterialan työehtosopimuksen 17 §:ään.

A:n kaupunginteatterin mukaan teattereiden palveluksessa vakinaisesti toimivien henkilöiden on katsottava suostuneen työsuhteessaan siihen, että teatteriesitykset tallennetaan arkistokäyttöön. Myös tilapäisten muusikkojen voidaan katsoa suostuneen tallennukseen, koska tallennus on yleisen käytännön mukaista eikä se työpaikan laatu huomioon ottaen ole yllättävää. Muusikoiden on lisäksi kiistatta tullut havaita suoritettu taltiointi videotilanteissa.

Lausuntopyyntöä katsotaan, että esitysten videotiointioikeus kuuluu teattereille asian luonteesta johtuen.

Videonauhujen käyttö ei lausunnon pyytäjän käsityksen mukaan myöskään loukkaa muusikoiden oikeutta, koska videoita on käytetty ainoastaan teatterin sisäisesti ja tilanteissa, joissa nauhojen käyttö ei ole korvannut elävää musiikkia.

Lausunnon pyytäjä katsoo, että myös tilapäiset muusikot ovat antaneet ainakin hiljaisesti suostumuksensa videotiointeihin. Lausunnon pyytäjä katsoo lisäksi, että koska ensimmäinen taltiointi on tapahtunut jo huhtikuussa 1984, ei vetoaminen tekijänoikeuslain rikkomiseen enää voi olla tehokas.

Suomen Muusikkojen Liiton vastaus

Tekijänoikeusneuvosto on ennen asian käsittelemistä varannut Suomen Muusikkojen Liitto ry:lle tilaisuuden antaa vastauksensa asiassa.

Vastauksessa todetaan, että A:n kaupunginteatteri on videoinut esitykset ilman muusikoiden suostumusta ja siten vastoin tekijänoikeuslain 45 §:n säännöstä. Vastauksessa todetaan edelleen: "Osa muusikoista on vakituudessa työsuhteessa, osa määräaikaisessa työsuhteessa teatteriin. Vakinaisten muusikkojen teatterityöehtosopimus eikä tilapäisten muusikkojen työehtosopimus sisällä näytelmien videotiointia koskevia määräyksiä. Siten suostumusta teatterimuusikkojen esitysten videotallentamiseen ei ole kollektiivisesti annettu." Tekijänoikeuslain 57 §:n nojalla A:n kaupunginteatteri on velvollinen suorittamaan muusikoille kohtuullisen hyvityksen luvatta suorittamastaan videoinnista.

Vielä vastauksessa todetaan, että yksityisiä ammattiteattereita koskeva teatterialan työehtosopimus koskee lavastajia. Sanotun sopimuksen 17 §:n määräykset koskevat näyttämön lavasteiden kuvaamista. Näyttelijöitä koskevan työehtosopimuksen 17 § koskee näyttelijöiden edustusta teatterin hallinnossa.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt lausuntopyynnön ja esittää lausuntoaan seuraavan.

Tekijänoikeuslain 45 §:n mukaan esittävän taiteilijan kirjallisen tai taiteellisen teoksen esitystä ei saa hänen suostumuksettaan ottaa laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa. Samoin esittävän taiteilijan suostumus tarvitaan esityksen siirtämiseen yleisön saataviin.

Tekijänoikeuslain säätämisen yhteydessä kiinnitettiin huomiota siihen muuttuneeseen tekniseen tilanteeseen, jonka ansioista esitysten tallentaminen laitteelle ja esittäminen yleisölle mekaanisesti oli tullut helpoksi. Esitysten luonne kertasuorituksina oli teknisen kehityksen johdosta muuttunut. Tekninen kehitys aiheutti myös sen, että esittävien taiteilijoiden taloudellinen tilanne muuttui, koska eläviä esityksiä korvattiin tallennetuilla esityksillä.

Tekijänoikeus on pitkälti taloudellinen oikeus, jonka avulla pyritään turvaamaan tekijänoikeuden haltijoiden oikeus taloudellisesti hyödyntää teoksiaan. Esittävän taiteilijan oikeus on tekijänoikeutta lähellä oleva oikeus, jolla pyritään esittävän taiteilijan oikeuksien turvaamiseen.

Tekijänoikeuslain 45 §:n säännös antaa esittäville taiteilijalle yksinoikeuden määrätä esityksen laitteelle ottamisesta, esimerkiksi esityksen videoimisesta. Näin on myös työsuhteessa. Oikeudesta määrätä esityksen laitteelle ottamisesta voidaan, kuten muistakin tekijän taloudellista oikeuksista, sopia. Esittävä taiteilija voi esimerkiksi siirtää oikeutensa tai vaikkapa luopua oikeudestaan kokonaan. Tekijänoikeuslaissa ei ole asetettu oikeuksien siirrolle määrämuotoa. Sen, joka on tallentanut esityksen, on osoitettava, että hän perustaa oikeutensa tallentamiseen taiteilijan kanssa tehtyyn sopimukseen tai tämän suostumukseen.

Tekijänoikeuslain 11 §:n mukaan saa jokainen valmistaa julkistetusta teoksesta muutaman kappaleen omaa yksityistä käyttöään varten. A:n kaupunginteatteri on käyttänyt videoita teatterin sisällä harjoitusten yhteydessä. Käyttäminen on liittynyt teatterin työskentelyyn. Kysymys ei näin ollen ole ollut tekijänoikeuslain 11 §:n mukaisesta yksityisestä käyttämisestä, jonka osalta kappaleen valmistus olisi lain nojalla sallittua.

Tekijänoikeuslaissa ei ole säännöksiä korvausvaatimuksen esittämistäjasta. Saatavan yleinen vanhentumisaika on 10 vuotta.

Yhteenveto

Esittävän taiteilijan esitystä ei saa ottaa laitteelle, jolla se voidaan toisintaa, ilman esittävän taiteilijan suostumusta. Teatteriesitysten taltioimisen

osalta tekijänoikeuslaissa ei ole poikkeusta mainitusta pääsäännöstä. Mikäli A:n kaupunginteatterin palveluksessa olleiden muusikoiden ja teatterin välisestä sopimuksesta ei muuta johdu taikka muusikoiden ei muutoin voida katsoa suostuneen taltiointiin, on A:n kaupunginteatteri videoidessaan musiikinäytelmien esitykset rikkonut esittäville taiteilijoille tekijänoikeuslain 45 §:n perusteella kuuluvaa yksinoikeutta taltiointiin. Esittävillä taiteilijoilla on tekijänoikeuslain 57 ja 60 §:n nojalla oikeus kohtuulliseen hyvitykseen ja korvaukseen videoinnista. Oikeus korvaukseen edellyttää tekijänoikeuslain 57 §:n 2 momentin mukaan, että taltiointi on tapahtunut tahallisesti tai tuottamuksellisesti.